

KAMPEN VED NABE

Efter P. MOLDRUPS Manuskript.

Ved Redaktionen.

I det Kongl. Bibliotek findes et Manuskript paa 280 Sider i Kvart, der har Titlen: Forsøg til en Beskrivelse over Westervig Closter, samlet og forfattet af Peder Moldrup 1760.

Forfatteren er Kammerherre Peder Moldrup¹⁾, der var Besidder af Stamhuset Vestervig fra 1771 til sin Død 1787. Han var Søn af Oberst Jens Moldrup og Sønesøn af Assessor Peder Moldrup, Stamhusets Grundlægger, men mest kendt for Eftertiden som en stor Bondeplager.

Da Manuskriptet bærer Aaret 1760, er det altsaa forfattet inden P. Moldrup overtog Stamhuset.

Ganske naturligt indeholder Manuskriptet en Mængde Oplysninger om Stedets og Egnens Historie i Datiden, og det er da ogsaa flere Gange blevet benyttet som en kærkommen Kilde; men iøvrigt maa det helt igennem benyttes med Varsomhed, og i Særdeleshed naar det gælder Begivenheder om hvilke Moldrup har søgt Oplysninger gennem mundtlige Overleveringer.

I det følgende skal gengives det Afsnit (S. 124 flg.), der indeholder Beretningen om Kampen ved Nabe d. 3. Oktober 1657, og her knytter Interessen sig særlig til Beskrivelsen af Aggertangen og til Navnene paa de Mænd fra Egnen, der faldt i Kampen, idet den Kirkebog, efter hvilken Moldrup har gengivet Navnene, ikke eksisterer mere. De bevarede Kirkebøger fra Vestervig og Agger begynder først 1697.

Beretningen om selve Kampen er tydelig præget af den mundtlige Overlevering, der i de 100 Aar, der da var hengaaede, siden Begivenhederne fandt Sted, og har faaet en sagnagtig Karakter. Iøvrigt var Egnen 3 Gange i Løbet af en Menneskealder hjemsogt af Fjender, saa Enkeltheder fra den ene Tid let kunde blive sammenblandede med Enkeltheder fra den anden, og dette er da ogsaa tydeligt Tilfældet.²⁾

Kampen stod som nævnt ved den lille By Nabe, der laa paa Aggertangen tæt Syd for V. Agger; det sidste Hus i Byen forsvandt 1775, og Pladsen, hvor Byen har ligget, findes nu ude i Havet.

Iøvrigt citerer Moldrup hyppigt Holberg; Anm. til disse Citater og Moldrups øvrige Anm. er mrkt. M., de Øvrige Anmærkninger skyldes Redaktionen.

Det vil vel ikke falde Læserne kiedsomt, at jeg noget udførligen ommelder, hvad sig her er tildraget den Tid, og behager da den gunstige Læsere, at erindre sig: At Svensken Aar 1657 havde trængt sig ind i Jylland og

havde belejret Frederichs Odde nu Fredericia³⁾, men da Kongen i Sverrig fornam, at det vilde se temmelig langvarig ud for ham at indfange denne velbefæstede Stad, rejste Kongen bort og overlod sine Tropper under Wrangels Anførsel.⁴⁾

Efter Kongens Bortrejse satte Wrangel sig for at bruge Tiden og derfor skikkede nogle af sine Tropper langt ind i Jylland for at bemægtige sig Wendsyssel, som skilles fra Resten af Jylland ved en smale Nakke, hvorpaa Bønderne havde oprejst en liden Skandse. Den erobrede de Svenske tilligemed de 2 andre, nemlig Sundby og Hals Skantzze, omkommet og adspredde de Bønder, som fandtes i Gevæhr og saaledes spillede Mester derpaa Stedet.

Saa vidt melder vores berømmelige Danske Historiker Herr Baron Holberg om denne Sag.

Men da nu den smale Nakke, hvorom Holberg melder Bønderne havde oprettet en Skantzze ligger under Westervig og er kun en liden Danske Mil derfra, maa jeg give mig den Ære at melde den Efterretning man efter gamle endnu levende Folks Sagen ved om Svenskens

³⁾ vide Holb. Danske Historie, III Tam pag. 248. M.

⁴⁾ Paa Grundlag af de forannævnte Afhandlinger og Undersøgelser formede Begivenhederne sig i Korthed paa følgende Maade:
Den svenske Generalmajor Bötticher fik Ordre til at besætte Jylland og drog straks med en Styrke paa 700 Mand gennem de Østjydske Byer til Aalborg. Her standsedes Fremrykningen. Kommandoen over Egnen Nord for Limfjorden var lagt i Hænderne paa Oberstløjtnant Niels Lykke til Elved, og han havde beordret alle Fartøjer over til Nordsiden af Limfjorden, ligesom Bønderne i Wendsyssel, Thy og Mors var under Vaaben og havde navnlig taget Stilling ved de forskellige Færgesteder. Bötticher fik saa Befaling til at forsøge at gaa Vest om Limfjorden. Han marcherede fra Viborg den 1. Oktober og naaede Haderup, hvor han slog Nattelejr. Dagen efter fik han Forstærkninger fra Aarhus og andre Byer, og med sin Trop, bestaaende af Ryttere og Dragoner (ridende Fodfolk), gik Turen over Holstebro videre Nord paa. Samtidig blev en Afdeling sendt mod Lemvig, hvor to Borgere for Betaling paatog sig at vise Fjenden Vej. Om Aftenen den 2. Oktober havde Bötticher hele sin Styrke samlet og fortsatte straks Marchen. Ved Harboøre mødte Svenskerne en dansk Patrouille, af hvilken 1 Mand blev skudt, 2 tagne til Fange, medens Resten undslap og allarmede deres Landsmænd. Bønderne havde ved Nabe opført en Skanse, foran hvilken der var en vandtfyldt Grav, og hertil naaede Svenskerne 1½ Time før Dag den 3. Oktober efter en uafbrudt March paa 12½ Mil. Bötticher foretog straks et Angreb, som imidlertid blev afslaaet, hvorefter han vilde afvente Dagens Frembrud.

Efter Svenskernes Opgørelse var der 1500 Bønder til Forsvar for Skansen, men efter det første Angreb drog en Del bort, rimeligvis Vendelboerne, og tilbage blev Tyboerne sammen med 150 Ryttere, vel ca. 1000 Mand. Anførerne var Niels Lykke og Oberstløjtnant Ziegler samt Ritmester Jørgen Lykke fra Torp i Ræhr Sogn. Efter at have faaet Overblik over Situationen angreb Bötticher igen. Uden at miste en Mand kom Fjenden ind i Skansen og huggede ind paa Forsvarerne, der ikke evnede at gøre synderlig Modstand over for de erfarne og veludrustede svenske Soldater. Der faldt ca. 200 Bønder og 80 Ryttere, og alle Officererne blev tagne til Fange. De følgende Dage blev Tyboerne begravede hjemme paa deres egne Kirkegaarde, hvilket kan spores gennem de fra denne Tid opbevarede Kirkebøger. - Bötticher marcherede videre, og allerede d. 5. Oktober om Morgenen var han i Nr. Sundby. Red.

¹⁾ Peder Moldrup var født 1735. Han var gift 1. Gang med en Kusine, Mette Marie Lucie Moldrup, der døde 1776. Hans 2. Hustru var Charlotte Amalie v. d. Lieth, der døde 1811.

²⁾ De af Aarbogens Læsere, som har Interesse af at faa nøjere Indblik i den Tids Begivenheder, henvises til følgende Afhandlinger:
C. Klitgaard: Lidt om Krigen i Jylland 1657-58 i Jydske Samlinger 3. R. IV. B.
K. C. Rochstroh: Bemærkninger vedrørende enkelte Afsnit af Krigen 1657 i Historisk Tidsskrift 7. R. III. B.
Villads Christensen: De jydske Kirkebøgers Bidrag til Belysningen af Krigen i Jylland 1657-59 i Historisk Tidsskrift 6. R. V. B.
Iøvrigt vil man i disse Artikler finde Henvisninger til andre Afhandlinger.

Ankomst og Indfald heri Tyland og derfra igennem Hanherrederne ind i Wendsyssel.

Der fortælles da: At Svensken i Efteraaret kom anrykkende sønder fra Ryssensten⁵) af og lejrede sig ved en By, kaldet Nabe, som ligger paa den smale Istmus eller Stykke Land, som er det eneste Sted, hvor Aalborg Stift er landfast med Riber-Stift og den øvrige søndre Del af Jylland; dette Stykke Land er kun 14 mil bredt og somme Steder mindre, og har paa den østre Side Limfjorden og paa den vestre Side det store Wester Hav: strækkende sig altsaa sønder og nør i saadan smaling omtrent 1½ mil i Længden.

Her paa den nordeste Ende er denne Istmus aller smalest og ikke over 800 skridt bredt i Øster og Wester. Paa dette Sted havde vore Bønder kastet en stoer og bred Grøft og ved den ledet Havet i Fjorden som ogsaa oprettet en Liden Skandtze.

Dette hindrede Svenchen i sin Marchs, saa at han maatte opholde sig i sin Lejr i nogle Dage.

Vore Folk, som gærne vilde redde deres Liv og Gods, om det var muligt gjorde imidlertid al mulig Flid til Modværge. Men Ulykken var, at de havde ingen Anfører; og desuden bestod deres Gevær mest i Forke og Økser, dog havde de en Canon og en Tønde Krud. Men denne Herlighed varede ikke længe, thi det første Skud de gjorde af Canonen tændte med det samme Ild i deres Krudtønde, saa den fløj i Luften og altsaa al deres Trøst med. Desimidlertid hændte det sig en Dag, at en af de Svenske Officerer red ud at recognoscere og kom temmelig nær denne vores Skantzze. Der var da en af Bønderne, som havde en Bøsse, og han var saa lykkelig, at han skød Officeren fra Hesten. Da de Svenche blev dette var, havde de nær blevet rasende; tog derpaa nogle af Beboerne fat og med Pinsler fik dem til at bekjende, at det var muligt for Svenchen gjennem Limfjorden at kunne vade østen om Skantzzen til det faste Land, saasom der er ganske grundt, og naar det er Vestenvind ganske tørt. Aldrig havde Svenchen saa snart faaet dette at vide, førend de jo straks satte sig i fuld Marsch og maatte Beboerne gaa foran og efter dem fulgte Soldaterne med Geværret og Patrontasken paa Hovedet, at det ej skulde blive vaadt, dette skete den 3. Oktober 1657. Saa snart de saa var kommen paa tørt Land, holdte de et ynkeligt Huus med at brænde og skænde, hvor de kom frem, og Marcherede den Dag omtrent $\frac{3}{4}$ mil og slog saa deres Lejr en 12 Fjerding Vej fra Westervig paa Gaardens Mark, som kaldes *Tobbel-Vang*. Hr. Irgens⁶) var den Tid i Kiøbenhavn og altsaa ingen uden en Forvalter her paa Gaarden, denne Mand var saa fornuftig, at da han hørte og saa Svenchen kom anrykkende, red han til Officererne og tilbød dem, om de ej vilde tage ind paa Gaarden om Natten, Bad derhos og tillige, om en *Salvegarde* maatte ham tilstaaes. Officeren indgik paa begge Dele, saa Gaarden derved blev frelst fra Udplyndring. Dagen efter brækkede Svenchen op og marcherede længer nør ind i Landet ad Aalborg og Wendsyssel, vi blev da som vel var frie for disse fremmede

Gæster, og til vores Lykke kom de ikke denne Vej tilbage, men om ad Wiborg.

Foruden denne Oplysning giver de gamle Kirkebøger af Westervig og Agger Sogne mig denne tilforladelige Efterretning, at Svenchen 1657 den 3. October havde dræbt 29 af Westerwig Sogn og 18 Mennesker af Agger Sogn, ialt 47, hvorimellem tvende Kvindepersoner, hvilket er noget særdeles og et Tegn paa de Svenches store Grusomhed.

Disse arme Mennesker bleve alle af begge Sogne begravne d. 6. Octbr. og vare deres Navne efterfølgende:

Af Westervig Sogn:

Af Westerbye: Peder Nielsen, Jens Pedersen, Peder Pedersen, Jens Smed, Christen Hansen. Tobel: Christen Skomager. Trankier: Christen Lauritzen. Ulsted: Christen Nielsen. Randrup: Thomas Pedersen, Lars Christensen. Mell Mølle: Jens Jensen. Doergaard: Christen Knudsen. Toppenbjerg: Niels Andersen. Wellegaard: Jens Pedersen. Tøgstrup: Søren Degn, Poul Skomager, Christen Svendsen, Christen Thøgersen, Jens Christensen, Hans Jensen, Thomas Christensen, Christen Thomassen, Christen Nielsen af Clostret, Jens Mouridsen. Schaarup: Lars Jensen. Oxenbøll: Lars Andersen. Spolum: Christen Thomassen. Oxenbüll. Christen Snedker. Rodenberg: Anna Michelsdatter.

Af Agger Sogn:

Aalum: Jens Christensen, Michel Jacobsen, Jens Nielsen, Christen Andersen, Jeppe Tomsen. Vester Agger: Søren Jensen, Niels Broemand, Lars Sørensen, Niels Madsen. Øster Agger: Peder Poulsen, Christen, Niels Broemands Søn, Lars Lauridsen, hans Søn Peder Lauridsen, Søren Thomsen, Niels Jensen, Peder Graussens Hustru, Michel Terkelsen. Nabe: Christen Madsen.

Gamle Folk vide ogsaa at fortælle, at Svenchen engang tilforn skal have været heri Tye Land, men saa som det var om Vintertide i Aaret 1644⁷), da Isen tjente dem til en Broe at marchere over Limfjorden, hastede Svenchen for at vinde Tiden, og derfor opholdt sig her kun kort, men hastede til Wendsyssel.

Hvad de Svenches Opførsel ellers angaar, medens de vare her i Tye Land 1657 om Sommeren, da var man meget bedre fornøjet med dem, skønt de vare Fjender, end de bleve Aaret derefter 1658⁸), da Polakkerne kom efter Svenchen for at jage ham ud⁹). Men disse Polakker skal have øvet saa store Voldsomheder, at Indbyggerne ingenlunde kunde anse dem som Venner, thi de vare være end Svenchen.

(Historisk Årbog for Thisted amt 1937, side 372-379)

⁵ Ryssensten er et Baroni og kan man paa en Hæde mellem Ramegaard og Ryssensten endnu se Tegn, hvor den svenche Leir har staaet. M.

⁶ Om Irgens se Hist. Aarvog 1929, S. 526.

⁷ conf. Holberg II Tome pag. 849 M.

⁸ conf. Holberg III Tome pag. 238 M.

⁹ Her foreligger ogsaa en Uøjagtighed, idet man fra anden Side ved, at Polakkerne ikke vare i Thy; derimod var der brandenborgske Tropper en kort Tid. Red.